

Vai trò của truyền thông trong đấu tranh phòng chống tham nhũng, tiêu cực

ThS. PHẠM THỊ HỒNG NHUNG

Đại học Công nghệ Thông tin và Truyền thông, Đại học Thái Nguyên;

Email: pthnhung@ictu.edu.vn

Tóm tắt: Tham nhũng hiện nay đã và đang trở thành quốc nạn đe dọa đến sự tồn vong của Đảng và chế độ. Nạn tham nhũng như một căn bệnh phổ biến len lỏi vào mọi ngóc ngách, từ bộ máy chính quyền, doanh nghiệp cho đến đời sống thường nhật, gây ra những hậu quả nghiêm trọng về kinh tế, xã hội và đạo đức, làm suy giảm niềm tin của nhân dân vào Đảng, Nhà nước. Để đẩy lùi tham nhũng, tiêu cực, cần có sự chung tay góp sức của cả hệ thống chính trị và toàn dân, trong đó truyền thông đóng một vai trò quan trọng và tiên phong. Bài viết tập trung làm rõ vai trò của truyền thông trong đấu tranh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực (PCTNTC) và đề xuất giải pháp thiết thực để phát huy hiệu quả vai trò của truyền thông trong công tác này.

Từ khóa: vai trò truyền thông; chống tham nhũng.

Truyền thông và chính trị có mối quan hệ mật thiết và ảnh hưởng lẫn nhau. Truyền thông đóng vai trò quan trọng trong việc truyền tải thông tin, định hình dư luận và ảnh hưởng đến các quyết định chính trị. Ngược lại, chính trị cũng tác động đến cách thức hoạt động của truyền thông, thông qua các quy định, luật lệ và chính sách.

Hiện nay, tham nhũng đang là một vấn đề nhức nhối, ảnh hưởng nghiêm trọng đến sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Nạn tham nhũng đang dần gặm nhấm các nền tảng của xã hội, từ bộ máy chính quyền, doanh nghiệp cho đến đời sống thường nhật của người dân gây ra những hậu quả về kinh tế, xã hội và đạo đức. Về kinh tế, tham nhũng gây thất thoát ngân sách nhà nước, cản trở đầu tư, kinh doanh, làm chậm quá trình phát triển kinh tế. Về xã hội, gây bất bình đẳng, bất công trong xã hội, làm gia tăng các tệ nạn xã hội, ảnh hưởng đến niềm tin của người dân vào Đảng, Nhà nước và về đạo đức tham nhũng làm suy thoái đạo đức, phẩm chất của cán bộ, đảng viên, làm băng hoại các giá trị văn hóa truyền thống.

Tham nhũng là một vấn đề nhức nhối, ảnh hưởng nghiêm trọng đến sự phát triển kinh tế - xã

hội của đất nước. Nó làm suy thoái đạo đức, phẩm chất của cán bộ, đảng viên, gây bất bình đẳng, bất công trong xã hội, cản trở sự phát triển kinh tế và làm suy giảm niềm tin của nhân dân vào Đảng, Nhà nước. Để đẩy lùi tham nhũng tiêu cực, cần có sự chung tay góp sức của cả hệ thống chính trị và toàn dân. Trong đó, truyền thông đóng vai trò quan trọng trong công tác phòng chống tham nhũng tiêu cực.

1. Vai trò của truyền thông trong đấu tranh phòng chống tham nhũng, tiêu cực

Mặc dù đã được thể hiện qua nhiều cách khác nhau, song tham nhũng được hiểu khá thống nhất trong văn hóa pháp lý ở các nước trên thế giới, đó là việc lợi dụng vị trí, quyền hạn thực hiện hành vi trái pháp luật nhằm trục lợi cá nhân, hay nói một cách khác, tham nhũng là việc sử dụng hay chiếm đoạt bất hợp pháp công quyền hay nguồn lực tập thể

Luật Phòng chống tham nhũng ở Việt Nam năm 2018 nêu rõ: *Tham nhũng là hành vi của người có chức vụ, quyền hạn đã lợi dụng chức vụ, quyền hạn đó vì vụ lợi.* Hiện nay, tham nhũng đang là một vấn đề nhức nhối, ảnh hưởng nghiêm trọng đến sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Về kinh tế, tham

những gây thất thoát ngân sách nhà nước, cản trở đầu tư, kinh doanh, làm chậm quá trình phát triển kinh tế. Về xã hội, gây bất bình đẳng, bất công trong xã hội, làm gia tăng các tệ nạn xã hội, ảnh hưởng đến niềm tin của người dân vào Đảng, Nhà nước, và về đạo đức, tham nhũng làm suy thoái đạo đức, phẩm chất của cán bộ, đảng viên, làm băng hoại các giá trị văn hoá truyền thống.

Thời gian qua, truyền thông đã đóng góp vai trò quan trọng trong việc phát hiện các vi phạm của các cơ quan, đơn vị và cán bộ, đảng viên. Đặc biệt từ nhiệm kỳ Đại hội XII của Đảng, công tác PCTNTC, lãng phí được triển khai quyết liệt và đạt được nhiều kết quả. Nhiều vấn đề sai phạm được truyền thông phát hiện về suy thoái tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, tham nhũng, chạy chức, chạy quyền... góp phần loại bỏ những cán bộ không đủ năng lực, phẩm chất ra khỏi hệ thống chính trị. Các cơ quan thông tấn, truyền thông đã tích cực đồng hành cùng Đảng, Nhà nước và các cơ quan chức năng trong PCTNTC, vừa tuyên truyền, vừa tích cực đấu tranh phản bác những luận điệu xuyên tạc của các thế lực thù địch về công tác phòng, chống tham nhũng của Đảng, Nhà nước ta⁽¹⁾.

Truyền thông đóng vai trò nền tảng trong việc vạch trần tham nhũng và nắm giữ quyền lực. Các tổ chức truyền thông đầu tư nguồn lực và chuyên môn để phát hiện các mạng lưới tham nhũng phức tạp, từ các vụ bê bối tham ô đến hành vi sai trái của công ty và hối lộ. Thông qua nghiên cứu tỉ mỉ, tố giác và phân tích dữ liệu, các phóng viên điều tra đã làm sáng tỏ những hành vi sai trái tiềm ẩn. Ở các nền dân chủ, báo chí tự do và độc lập đóng vai trò phản biện và kiểm soát quyền lực. Đảm bảo rằng các đại biểu được bầu thực hiện đúng nhiệm vụ của mình và phục vụ lợi ích công cộng hơn là lợi ích cá nhân.

Sức mạnh biến đổi của truyền thông trong việc thúc đẩy sự thay đổi mang tính hệ thống đã được chứng minh qua các nghiên cứu điển hình như vụ án Minh Phụng - EPCO đã chiếm đoạt hơn 3.547 tỷ đồng và 25,4 triệu USD của Nhà nước. Ngoài ra tính đến khi vụ án bị khởi tố, ngân sách nhà nước còn bị thiệt hại 115 tỷ đồng và 596.303 USD là phí

bảo lãnh và lãi phát sinh của các khoản thiệt hại nói trên. Bên cạnh đó, còn là những vụ gây thiệt hại nhiều đến tiền của Nhà nước và nhân dân như vụ Tamexco đã thiệt hại 500 tỷ đồng, dệt Nam Định khoảng 900 tỷ đồng. Hay gần đây nhất, truyền thông đã thông tin đến dư luận về những sai phạm trong lĩnh vực Y tế như nâng khống giá thiết bị, vật tư; vụ nâng giá kit test Covid-19 ở Công ty Việt Á, vụ án xảy ra tại Công ty AIC, vụ án xảy ra tại Cục Lãnh sự, Bộ Ngoại giao và một số cơ quan, doanh nghiệp liên quan; vụ án □thao túng thị trường Chứng khoán□tại Tập đoàn FLC...

Trong thời đại kỹ thuật số, các nhà báo điều tra khai thác các công cụ tiên tiến, bao gồm khai thác dữ liệu, điều tra kỹ thuật số... để thâm nhập và vén bức màn bí mật che đậy các hành vi tham nhũng.

Bên cạnh việc vạch trần các trường hợp tham nhũng cụ thể, truyền thông còn đóng vai trò then chốt trong việc định hình diễn ngôn công chúng và thúc đẩy văn hoá minh bạch và trách nhiệm giải trình. Thông qua phân tích chuyên sâu, các ý kiến và giám sát, truyền thông giúp bối cảnh hoá tham nhũng trong các khuôn khổ chính trị xã hội rộng lớn hơn. Việc này làm sáng tỏ nguyên nhân và hậu quả mang tính hệ thống của tham nhũng, góp phần nâng cao nhận thức của cộng đồng. Bên cạnh đó, truyền thông còn thu hút sự tham gia của các chuyên gia, các bên liên quan và cộng đồng bị ảnh hưởng, qua đó tạo điều kiện cho cuộc đối thoại đa sắc thái về các chiến lược chống tham nhũng, cải cách quản trị và các biện pháp bảo vệ thể chế.

Truyền thông đóng vai trò là cơ quan giám sát, xem xét kỹ lưỡng hành động của các quan chức, doanh nghiệp và tổ chức xã hội dân sự. Các báo cáo điều tra, sáng kiến xác minh sự thật và kiện tụng vì lợi ích công đòi hỏi sự minh bạch, ngăn chặn hành vi sai trái và giảm thiểu nguy cơ tham nhũng.

Sự ra đời của các nền tảng kỹ thuật số đã cách mạng hoá bối cảnh truyền thông, mang đến những con đường mới cho việc vận động chống tham nhũng, sự tham gia của người dân và hành động tập thể. Các nền tảng truyền thông xã hội đóng vai trò là chất xúc tác cho việc huy động ở cơ sở. Cho phép người tố cáo, nhà hoạt động và công dân bình

thường lên tiếng và thúc đẩy sự thay đổi.

Công nghệ kỹ thuật số trao quyền cho người dân tham gia tích cực vào việc giám sát các tổ chức công và tổ chức doanh nghiệp. Các sáng kiến dữ liệu mở, nền tảng cung cấp dịch vụ cộng đồng và mạng lưới báo chí công dân dân chủ hoá quyền truy cập thông tin. Trao quyền cho các cá nhân giám sát chỉ tiêu công, theo dõi trách nhiệm giải trình của doanh nghiệp và báo cáo các trường hợp tham nhũng trong thời gian thực. Bằng cách khai thác sức mạnh của phân tích dữ liệu lớn và công nghệ chuỗi khối, các tổ chức truyền thông nâng cao tính minh bạch, khả năng xác minh và tính toàn vẹn trong nỗ lực điều tra của họ.

Truyền thông đóng vai trò thiết yếu trong việc thúc đẩy tính minh bạch và trách nhiệm giải trình thông qua định hình diễn ngôn đại chúng và khai thác các nền tảng kỹ thuật số. Việc sử dụng hiệu quả các công cụ này sẽ góp phần xây dựng một xã hội công bằng, minh bạch và liêm chính.

2. Một số giải pháp để phát huy vai trò của truyền thông trong công tác đấu tranh phòng chống tham nhũng tiêu cực

Thứ nhất, nâng cao năng lực của đội ngũ nhà báo, phóng viên bằng cách tăng cường tổ chức các khóa tập huấn, bồi dưỡng nghiệp vụ báo chí định kỳ cho đội ngũ nhà báo, phóng viên. Nội dung đào tạo tập trung vào các kỹ năng chuyên môn như: viết báo, phỏng vấn, điều tra, sử dụng công nghệ trong báo chí, đạo đức nghề nghiệp... Và giảng viên là những nhà báo, chuyên gia uy tín trong ngành cho nên họ đóng vai trò quan trọng trong công việc truyền thụ kiến thức và kinh nghiệm chuyên môn cho họ.

Tạo môi trường làm việc năng động, sáng tạo để nhà báo, phóng viên phát huy năng lực và khuyến khích, tạo điều kiện cho họ tham gia các hội thảo, diễn đàn, cuộc thi... về PCTNTC. Xây dựng thư viện, trung tâm tài liệu chuyên ngành báo chí, hỗ trợ kinh phí cho nhà báo, phóng viên tự học tập, nghiên cứu nâng cao trình độ nghiệp vụ, pháp luật và đạo đức nghề nghiệp để đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của công tác báo chí. Việc nâng cao năng lực đội ngũ nhà báo, phóng viên là một quá

trình lâu dài, cần sự phối hợp của nhiều bên.

Thứ hai, tạo môi trường pháp lý thuận lợi cho truyền thông, cần phải hoàn thiện các quy định pháp luật về truyền thông, đảm bảo phù hợp với thực tiễn và tuân thủ các nguyên tắc quốc tế về quyền tự do ngôn luận và quyền truyền thông. Xoá bỏ các quy định cấm đoán, hạn chế quá mức đối với hoạt động truyền thông và tạo điều kiện thuận lợi cho hoạt động tác nghiệp của các cơ quan truyền thông.

Các cơ quan truyền thông cần đổi mới phương thức hoạt động, đầu tư nâng cấp công nghệ để thích ứng với sự phát triển của các kênh thông tin mới. Khuyến khích các cơ quan truyền thông hợp tác, chia sẻ thông tin và kinh nghiệm với nhau. Tạo điều kiện cho các cơ quan truyền thông trong nước và quốc tế hợp tác, trao đổi thông tin.

Thứ ba, tăng cường phối hợp giữa truyền thông và các cơ quan công quyền. Khuyến khích hợp tác giữa cơ quan công quyền và cơ quan báo chí là giải pháp hiệu quả để tăng cường công tác phòng chống tham nhũng. Việc ký kết thoả thuận hợp tác, tổ chức các buổi gặp gỡ, trao đổi thông tin và cung cấp thông tin kịp thời, chính xác cho các cơ quan báo chí sẽ góp phần xây dựng môi trường truyền thông lành mạnh, công khai, minh bạch, đồng thời nâng cao hiệu quả trong công tác phòng chống tham nhũng.

Thứ tư, khuyến khích các cơ quan báo chí sử dụng các công nghệ mới như dữ liệu lớn, trí tuệ nhân tạo trong hoạt động PCTNTC: giúp thu thập, phân tích dữ liệu hiệu quả, phát hiện sớm các hành vi tham nhũng tiềm ẩn. Tổ chức các hội thảo, tập huấn về sử dụng các công nghệ mới cho các nhà báo, phóng viên; nâng cao năng lực sử dụng công nghệ mới, hỗ trợ các nhà báo trong việc điều tra, thu thập thông tin về tham nhũng.

Thứ năm, cần nâng cao nhận thức của xã hội về vai trò quan trọng của truyền thông trong xã hội. Tăng cường giáo dục về truyền thông cho học sinh, sinh viên và người dân; nâng cao nhận thức của người dân, khuyến khích họ sử dụng các công nghệ mới bằng cách tuyên truyền, giáo dục về tác hại của tham nhũng, tiêu cực thông qua các kênh truyền

thông. Thúc đẩy đối thoại bằng cách truyền thông tạo diễn đàn để người dân bày tỏ ý kiến, thảo luận về các giải pháp chống tham nhũng, từ đó góp phần xây dựng một xã hội dân chủ, văn minh. Huy động hành động tập thể và nhờ sức mạnh lan toả của truyền thông, ngày càng có nhiều người tham gia vào các hoạt động giám sát, tố giác và đấu tranh chống tham nhũng. Hướng dẫn cho người dân sử dụng thông tin một cách có trách nhiệm; khuyến khích và tạo môi trường truyền thông thuận tiện cho họ tích cực tố giác các hành vi tham nhũng, tiêu cực. Chính vì vậy, để tạo môi trường hoạt động thuận lợi cho truyền thông là trách nhiệm chung của toàn xã hội.

Thứ sáu, khi thông tin, phản ánh về dấu hiệu vi phạm, đội ngũ nhà báo, truyền thông phải có căn cứ, bằng chứng rõ ràng, không quy chụp, không võ đoán. Muốn thực hiện tốt điều này đòi hỏi đội ngũ truyền thông phải có bản lĩnh chính trị vững vàng, hiểu biết về nghiệp vụ điều tra, phương pháp tác nghiệp khoa học, phù hợp với thực tế, nghiêm túc tuân thủ pháp luật. Vì vậy, báo chí, truyền thông cần đề cao tính khách quan, trung thực trong việc phát hiện các dấu hiệu vi phạm, ngăn ngừa tình trạng đưa thông tin sai sự thật, không chính xác từ đó làm giảm tính hiệu quả và sức mạnh của báo chí, truyền thông trên mặt trận này.

Sức mạnh của truyền thông thể hiện qua ba khía cạnh chính: *Một là*, báo chí điều tra đóng vai trò như "con dao hai lưỡi" phanh phui những vụ việc tham nhũng, đưa ra ánh sáng những hành vi sai trái của các cá nhân và tổ chức, từ đó tạo áp lực buộc họ phải chịu trách nhiệm trước pháp luật và dư luận. *Hai là*, thông qua các bài phân tích phản biện, truyền thông cung cấp cho công chúng góc nhìn đa chiều về vấn đề tham nhũng, giúp họ hiểu rõ bản chất nguy hại và tác động tiêu cực của nó đối với mọi khía cạnh của đời sống xã hội. *Ba là*, nền tảng kỹ thuật số là công cụ đắc lực giúp truyền thông lan toả thông tin một cách rộng rãi, kêu gọi sự chung tay của cộng đồng, đặc biệt là giới trẻ, trong cuộc chiến chống tham nhũng.

Sự ảnh hưởng của truyền thông trong cuộc chiến này là vô cùng to lớn, cho nên bằng cách

thực hiện đồng bộ các giải pháp trên, chúng ta có thể phát huy hiệu quả vai trò của truyền thông trong công tác đấu tranh PCTNTC, góp phần xây dựng một xã hội công bằng, văn minh và phát triển bền vững.

Trên mặt trận chống tham nhũng đầy cam go, các phương tiện truyền thông đang dần khẳng định vị thế của mình như một lực lượng mạnh mẽ, thúc đẩy sự minh bạch, trách nhiệm giải trình và hướng đến những thay đổi tích cực cho xã hội. Thông qua những bài báo điều tra, phân tích, phản biện sắc bén cùng các chiến dịch vận động kỹ thuật số hiệu quả, các tổ chức truyền thông đang góp phần nâng cao nhận thức của công chúng về tác hại của tham nhũng, đồng thời tạo điều kiện cho quần chúng hành động tập thể nhằm đẩy lùi tệ nạn này.

Tuy nhiên, bên cạnh những đóng góp to lớn, truyền thông cũng đối mặt với nhiều thách thức trong cuộc chiến này: các thế lực tham nhũng thường tìm cách tấn công, đe dọa và mua chuộc các nhà báo nhằm che đậy hành vi sai trái của mình. Sự lan truyền của tin giả và thông tin sai lệch trên mạng xã hội gây khó khăn cho việc kiểm chứng thông tin, tạo điều kiện cho tệ nạn tham nhũng lộng hành.

Để chiến thắng trong cuộc chiến cam go này, cần có sự chung tay của tất cả mọi người, đó là cần nâng cao nhận thức của người dân về tầm quan trọng của việc chống tham nhũng; cần tăng cường sự hợp tác giữa các cơ quan truyền thông, chính quyền và các tổ chức xã hội, cần phát triển các công nghệ mới để chống lại tin giả và thông tin sai lệch. Chỉ khi tất cả mọi người cùng chung tay góp sức, chúng ta mới có thể tạo ra một xã hội công bằng, bình đẳng và không có tham nhũng. Truyền thông, với vai trò tiên phong của mình, sẽ tiếp tục là ngọn đuốc soi sáng con đường hướng đến một tương lai tốt đẹp hơn cho tất cả mọi người./.

(1) Nguyễn Phú Trọng (2023), *Kiên quyết, kiên trì đấu tranh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực, góp phần xây dựng Đảng và Nhà nước ta ngày càng trong sạch, vững mạnh*, Nxb. CTQG gia Sự thật, H., tr.97.